Magyar Könyvvizsgálói Kamara

IAASB
AN IFEA BOARD

ISA 240 (felülvizsgált)

A könyvvizsgáló csalással összefüggő felelősségei a pénzügyi kimutatások könyvvizsgálatánál

Madarasiné dr. Szirmai Andrea
Mosonyi Ádám

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

1. BEVEZETÉS

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

Az oktatás célja

- ✓ Megérteni, mi változott ténylegesen az ISA 240 felülvizsgálatával – nemcsak követelményi, hanem könyvvizsgálói munkavégzési szinten.
- ✓ Felismerni a csalási kockázati tényezőket, és azokat a gazdálkodó egység konkrét körülményeihez kapcsolni.
- ✓ A szakmai szkepticizmust, a kockázatfelmérést és a könyvvizsgálói válaszokat egy összefüggő folyamatként alkalmazni.
- ✓ Megérteni, mi változik, ha csalást vagy vélt csalást azonosítunk – az eljárásoktól a kommunikáción és jelentésen át a dokumentációig.
- ✓ Gyakorlati eseteken keresztül felismerni a tipikus módszertani és dokumentálási hibákat.

A csalás vizsgálata nem elkülönült feladat:
a könyvvizsgálat teljes folyamatát átható szempont.

Az oktatási anyag szerkezete

1. Bevezetés
2. Fokozott követelmények és változások
3. A csalás alapfogalmai és könyvvizsgálói felelősség
4. Szakmai szkepticizmus fokozott követelménye
5. Kockázatfelmérési eljárások a csalási kockázatok azonosításában és felmérésében
6. Kiemelt csalási területek
7. Válaszok a csalásból eredő lényeges hibás állítás felmért kockázatára
8. Teendők csalás vagy vélt csalás esetén
9. Írásbeli nyilatkozatok
10. Könyvvizsgálói jelentés
11. Csalással kapcsolatos kommunikáció
12. Dokumentációs követelmények
13. Gyakorlati tapasztalatok és tanulságok
14. Összefoglalás és alkalmazási fókusz

A standard felülvizsgálatának okai és hatálya

Környezeti nyomás

- Nagy horderejű vállalati csalások és csődök növelték a nyilvánosság figyelmét.
- Nőtt az elvárási rés a könyvvizsgáló csalással kapcsolatos szerepével kapcsolatban.
- Összetettebb üzleti modellek, technológia és adatfeldolgozás új kockázatokat hoznak.

A felülvizsgálat válasza

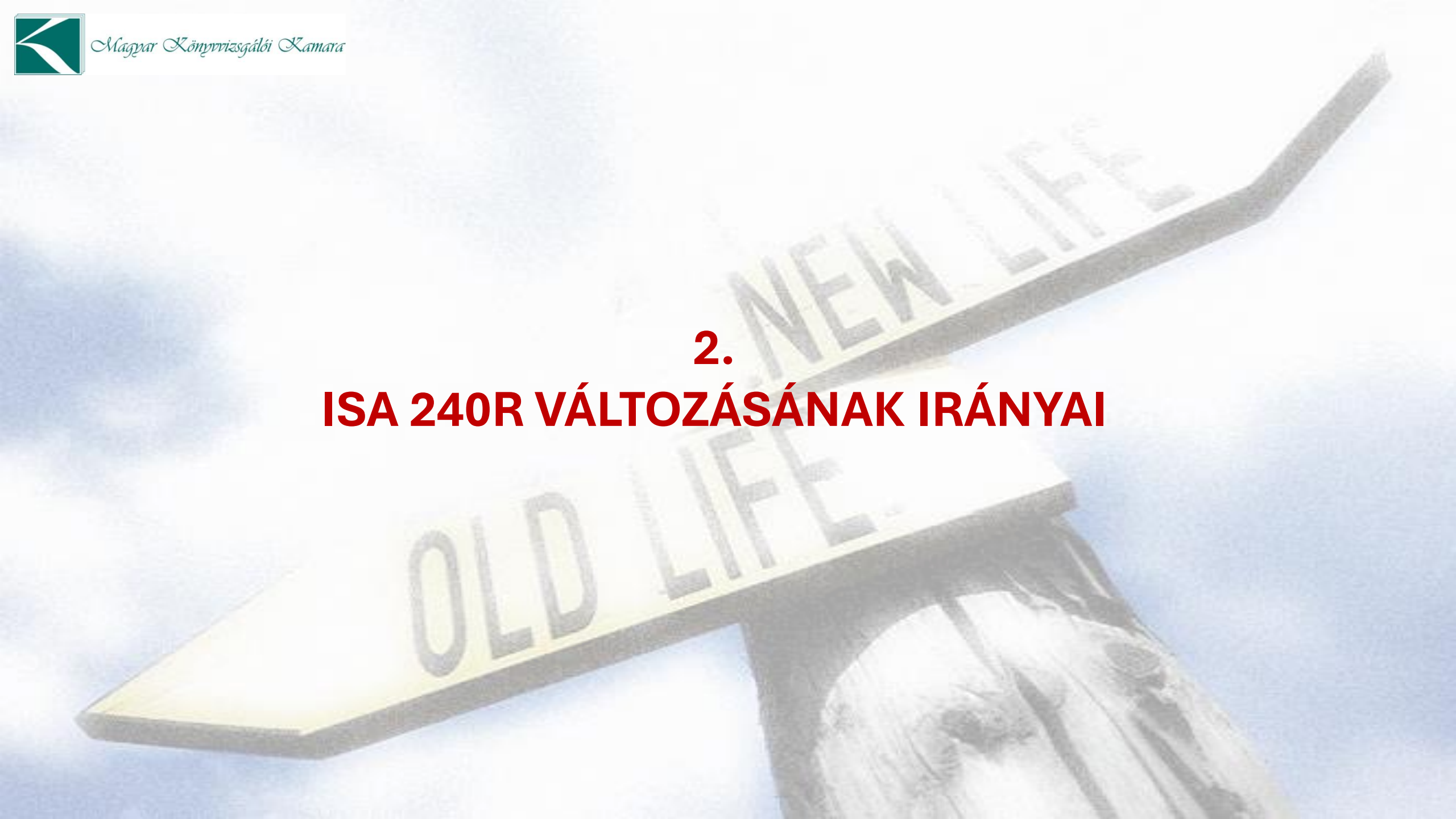
- A könyvvizsgáló felelősségének egyértelműbb megfogalmazása.
- A szakmai szkepticizmus és a csalási kockázatok felmérésére vonatkozó elvárások megerősítése.
- Nagyobb transzparencia, fokozott kommunikációs és dokumentációs követelmények

Hatályos:

2027.01.01-től vagy azt követően kezdődő időszakok könyvvizsgálatára

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

2.
ISA 240R VÁLTOZÁSÁNAK IRÁNYAI

Fokozott követelmények és változások

1) Szakmai szkepticizmus
2) A könyvvizsgáló felelőssége
3) Kommunikáció a csalással kapcsolatos kérdésekről
4) A kockázatok csalás-szempontú azonosítása és értékelése
5) Könyvvizsgálói eljárások csalás vagy vélt csalás esetén
6) Kulcsfontosságú könyvvizsgálati kérdések
7) Dokumentációs követelmények

Mi nem változott?

Nem a könyvvizsgáló feladata:

- A csalás megelőzésének felelőssége.
- Jogi minősítés arról, hogy ténylegesen csalás történt-e.
- A csalások feltárásának „garanciája”.
- A csalások kivizsgálása.

Továbbra is könyvvizsgálói feladat:

- ✓ Kellő bizonyosság szerzése arról, hogy a pénzügyi kimutatások nem tartalmaznak csalásból, hibából eredő lényeges hibás állítást.
- ✓ A csalásból eredő lényeges hibás állítás kockázatának tudatos kezelése.
- ✓ Elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyíték megszerzése.

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

3. A CSALÁS ALAPFOGALMAI ÉS KÖNYVVIZSGÁLÓI FELELŐSSÉG

A csalás alapfogalmai

ISA 240R, 18: “a csalás a vezetésen, az irányítással megbízott személyeken, a munkavállalókon vagy harmadik feleken belüli egy vagy több személy által szándékosan elkövetett, a megtévesztés alkalmazásával együtt járó, egy méltánytalan vagy jogellenes előny megszerzése céljából tett cselekedet.”

Szándékos hibás állítás

- Beszámolókészítés során elkövetett csalásból eredő hibás állítások
- Eszközök elsikkasztásából származó hibás állítások

A csalás lehetséges megnyilvánulásai

1. BESZÁMOLÓKÉSZÍTÉS SORÁN ELKÖVETETT CSALÁS

Mit torzítanak?

A pénzügyi kimutatást

→ hibás számviteli kezelés

→ dokumentumok manipulálása

→ eredmény szándékos befolyásolása

2. ESZKÖZÖK ELSIKKASZTÁSA

Mi kerül jogosulatlanul felhasználásra?

A gazdálkodó egység eszköze

→ pénzeszközök eltérítése

→ eszközök eltulajdonítása

→ fiktív kifizetések

→ kenőpénz / jogosulatlan felhasználás

KONTROLLOK VEZETÉS ÁLTALI FELÜLÍRÁSA

Hogyan valósulhat meg?

A működő kontrollok megkerülésével

→ fiktív naplótételek

→ időszaki eltolás / kihagyás

→ becslések szándékos torzítása

→ jogosultságok kihasználása

A könyvvizsgáló felelőssége

Szempont	Vezetés és irányítással megbízott személyek	Könyvvizsgáló
Szerepkör/ Felelősség	Csalás megelőzése és feltárása	Kellő bizonyosság megszerzése
Környezet	Etikus kultúra és megfelelő kontrollkörnyezet kialakítása	Szakmai szkepticizmus fenntartása
Kockázatkezelés	Csalásmegelőző és -feltáró kontrollok kialakítása	Csalási kockázatok azonosítása és felmérése
Válasz	Kontrollok működtetése, figyelemmel kísérése, szükség esetén kivizsgálás	A felmért kockázatokra válaszoló könyvvizsgálati eljárások tervezése, végrehajtása
Kommunikáció	Releváns információk biztosítása és megfelelő belső kommunikáció	Előírt kommunikáció és – ahol alkalmazandó – külső jelentés

A könyvvizsgáló jogilag nem minősíti és nem vizsgálja ki, hogy ténylegesen történt-e csalás.

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

A könyvvizsgáló felelősségét befolyásoló tényezők

a) A csalás és a könyvvizsgálati lényegesség összefüggései

Csalás ≠ csak mennyiségi tényezők alapján meghatározva!

Mennyiségi tényezők	Minőségi tényezők
Lényegesség alapjául szolgáló tényezők	Ki követte el?
KPI-ra gyakorolt hatás	Milyen pozícióban van?
Több időszakra gyakorolt hatása	Mi volt a motiváció?
	Érinti-e a vezetés integritását?
	Kontrollokra gyakorolt hatás?

a) A csalás és a könyvvizsgálati lényegesség összefüggései

Új elem - Egyértelműen jelentéktelen csalás vagy vélt csalás

Megközelítés! – nem konkrét küszöbérték

Csalás vagy vélt csalás

↓

Mennyiségi értékelés + minőségi értékelés

↓

Csak, ha mindkét szempont alapján egyértelműen jelentéktelen?

→ **Igen:** egyértelműen jelentéktelen lehet

→ **Nem:** nem kezelhető egyértelműen jelentéktelenként

Eset

b) A könyvvizsgálat eredendő korlátai a csalások tekintetében

„Az eredendő kockázat egy ügyletcsoportra, számlaegyenlegre vagy közzétételre vonatkozó állítás hibás állításra való fogékonysága, amely hibás állítás lényeges lehet akár önmagában, akár egyéb hibás állításokkal együttesen, bármely kapcsolódó kontroll mérlegelése előtt.”(ISA 315R 4. bek)

Lényeges hibás állítások fel nem tárásának kockázata: csalásból eredő > a hibából eredő

→ **nem csökkenti a könyvvizsgáló kötelezettségét**

A csalás feltárását nehezítő, a könyvvizsgálat eredendő korlátait növelő tényezők lehetnek:

- **Kifinomult módszerek alkalmazása -** hamisítás, kihagyott tételek, megtévesztő nyilatkozatok, stb.
- **Összejátszás** – hamis bizonyítékok meggyőzőnek tűnnek
- **Befolyásoló tényezők -** elkövető ügyessége, a manipuláció gyakorisága és mértéke, az elkövető pozíciója, stb.
- **Szubjektív területek** – nehéz elkülöníteni a hibát a szándékos manipulációtól

Az eredendő korlátok nem indokolják
a meggyőzőnél kevesebb vagy gyengébb könyvvizsgálati bizonyíték elfogadását.

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

4. SZAKMAI SZKEPTICIZMUS

A szakmai szkepticizmus követelményei

„A szakmai szkepticizmus olyan hozzáállást jelent, amely magában foglalja a kételkedést; az olyan feltételekkel kapcsolatos éberséget, amelyek hiba vagy csalás miatti lehetséges hibás állítást jelezhetnek; valamint a könyvvizsgálati bizonyíték kritikus felmérését.” (ISA 200, 13. bek. l. pont)

A szakmai szkepticizmus és a folyamatos éberség megnyilvánulásai:

Eset

Kritikus és elfogulatlan hozzáállás	Elemző eljárások és kiszámíthatatlanság	Objektív szakmai megítélés
A magyarázatok és bizonyítékok kritikus értékelése	Ellentmondások és szokatlan mintázatok keresése	Információk összefüggéseikben történő értékelése

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

A csalás lehetőségét jelző körülmények felismerése

ELLENTMONDÁSOK
Interjúk, dokumentumok és más bizonyítékok közötti eltérések

ÚJ INFORMÁCIÓ
olyan új tény vagy körülmény válik ismertté, amely hatással lehet a korábbi szakmai megítélésekre és következtetésekre

Eset

+ 3. sz függelék

HITELESSÉG
A dokumentum forrása, sértetlensége, módosításai

FORMAI RENDELLENESSÉGEK
- javítások, áthúzások
- eltérő logó vagy formátum
- hiányzó adatok, aláírások

LOGIKAI ELLENTMONDÁSOK
- dátumeltérések
- sorszámhibák
- életszerűtlen információk

SZOKATLAN KÖRÜLMÉNYEK
- szokatlan kereskedelmi feltételek
- váratlan aláíró/jóváhagyó
- más dokumentumoktól eltérő hivatkozások

A szakmai szkepticizmus megfelelő gyakorlását akadályozó tényezők

Akadályozó tényező	Lehetséges intézkedés
Túlzott időnyomás	A kérdés időben történő jelzése, a szükséges idő és erőforrások felülvizsgálata
A vezetés együttműködésének hiánya	Folyamatos kommunikáció, szükség esetén a kérdés megfelelő szintre történő eszkalációja
Nyilvántartásokhoz, személyekhez vagy más információkhoz való hozzáférés korlátozása	Az akadály okának tisztázása és a könyvvizsgálati megközelítésre gyakorolt hatás értékelése
Tudatos vagy nem tudatos elfogultság	A szakmai megítélés kritikus felülvizsgálata, munkacsoporton belüli egyeztetés

Átfogó értékelés (stand-back) követelménye!

A megbízás erőforrásai és végrehajtása

1. Megfelelő-e a munkacsoport összetétele a csalási kockázatok kezelésére?
A megbízásért felelős partner értékeli és megállapítja, hogy a munkacsoport együttesen rendelkezik-e a szükséges:
tudással • szakértelemmel • készségekkel • elegendő idővel

Külön mérlegelendő: IT-rendszerek • IT-alkalmazások • automatizált eszközök és technikák ismerete

2. Szükséges-e az erőforrások módosítása vagy speciális szakértelem?
Tapasztaltabb munkatárs • munkacsoport összetételének módosítása • szakértő bevonása

3. Megfelelő-e a megbízás irányítása, felügyelete és áttekintése?
Az áttekintés jellegének, ütemezésének és terjedelemének reagálnia kell a megbízás során azonosított:
csalási kockázati tényezőkre • csalásra vagy vélt csalásra • csalással kapcsolatos kontrollhiányosságokra

Új esemény vagy körülmény: szükségessé teheti az erőforrások, az irányítás, a felügyelet vagy az áttekintés módosítását, illetve a munkacsoport-megbeszélések gyakoribbá vagy kiterjedtebbé tételét.

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

5. KOCKÁZATFELMÉRÉSI ELJÁRÁSOK A CSALÁSI KOCKÁZATOK AZONOSÍTÁSÁBAN ÉS FELMÉRÉSÉBEN

A csalási szempontú kockázatfelmérés

Az ISA 240R alapján **a csalási szempont nem önálló kockázatfelmérési eljárás:** a gazdálkodó egység és belső kontrollrendszere megismerésének teljes folyamatát végig kell kísérnie.

1. Munkacsoport megbeszélése
2. A gazdálkodó egység környezete és beszámolási keretelvek
3. A belső kontrollrendszer megismerése csalási szempontból
4. A gazdálkodó egység kockázatfelmérési folyamatának megismerése
5. A gazdálkodó egységnek a belső kontrollrendszer figyelemmel kísérésére szolgáló folyamatának megismerése
6. Információs rendszer és kommunikáció megismerése
7. Naplótételek kiválasztása és vizsgálata csalási szempontból
8. Kontrolltevékenységek és kontrollhiányosságok vizsgálata
9. Csalási kockázati tényezők értékelése

1. A munkacsoport megbeszélése

Mit érdemes áttekinteni a megbeszélésen?

1. Vezetés, kultúra, magatartás	**2. Hogyan és hol következhet be csalás?**
▪ vállalati kultúra és etikai normák ▪ vezetői elkötelezettség ▪ vezetői/irányítással megbízott személyek kapcsolatok ▪ viselkedés és életstílus változásai	▪ ösztönzés/nyomás - lehetőség ▪ kontroll-felülírás ▪ „mi lenne, ha?” forgatókönyvek ▪ automatizált technikák
3. Külső környezet és kapcsolatok	**4. Változások és pénzügyi beszámolás**
▪ Ágazati és/vagy földrajzi sajátosságok ▪ kapcsolt felek ▪ harmadik felek	▪ üzleti/teljesítmény változások ▪ változások a vezetők személyében ▪ vállalkozás folytatása ▪ közzétételek teljessége és lényegessége

folyamatosság – felülvizsgálás - visszacsatolás

2. A gazdálkodó egység környezete és beszámolási keretelvek

A gazdálkodó egység és környezetének megismerése során azt is mérlegelni kell, hogy **az azonosított körülmények növelhetik-e a csalásból eredő hibás állításra való fogékonyságot**.

Mit tekintsünk át?	Mire mutathat rá csalás szempontjából?
Szervezeti felépítés és társaságirányítás	Összetett struktúra vagy gyenge felügyelet → lehetőség manipulációra, fiktív ügyletekre
Stratégia és célok	Agresszív növekedési vagy teljesítménycélok → nyomás a célok teljesítésére
KPI-k, teljesítménymérés és vezetői javadalmazás	A célokhoz kötött érdekeltség → nyomás a pénzügyi eredmények befolyásolására
Ágazati és földrajzi környezet	Szabályozási, piaci vagy kulturális sajátosságok → nagyobb lehetőség vagy nyomás; pénzmosási kitettség
Külső elvárások és médiafigyelem	Elemzői, befektetői, állami szektorbeli elvárások vagy negatív médiafigyelem → fokozott nyomás a vezetésen
Beszámolási keretelvek és számviteli politikák	Összetett értékelések, jelentős becslések és megítélések, illetve gyakori vagy nem megfelelően alátámasztott számviteli politika változások → nagyobb csalási kockázat

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

3. A belső kontrollrendszer megismerése csalási szempontból

Mit kell megismerni?	Mire irányul a könyvvizsgáló figyelme?
Kultúra, tisztesség és etikai értékek	▪ Hogyan kommunikálja és érvényesíti a vezetés az etikai elvárásokat? ▪ Van-e etikai kódex, csalási politika, képzés? ▪ Hogyan reagál a vezetés a visszaélésekre?
Visszaélés-bejelentési rendszer	▪ Milyen a rendszer felépítése és működése? ▪ Mit mutatnak a rendszerben lévő bejelentési fájlok és dokumentumok?
Az irányítással megbízott személyek általi felügyelet	▪ Hogyan gyakorolják a felügyeletet a csalás megelőzésére, azonosítására? ▪ A belső kontrollok felett hogyan működik a felügyelet? **Eset**
Interjúk a vezetéssel, irányítással megbízott személyekkel	▪ Van-e tudomásuk csalásról vagy vélt csalásról? ▪ Van-e információjuk csalással kapcsolatos belső kontrollhiányosságról? ▪ A pénzügyi kimutatások tartalmazhatnak-e csalásból eredő lényeges hibás állítást?

A formális kontrollok megléte önmagában nem bizonyítja a kontrollkörnyezet megfelelő működését

↔ **a formalizáltság hiánya önmagában nem jelent kontrollhiányosságot!**

4. A csalási kockázatfelmérési folyamat megismerése

Terület	A megismerés irányai
Csalási kockázatkezelési program	▪ csalási kockázat kezelési politikák ▪ kockázatfelmérés módja ▪ vizsgálatok elvégzése ▪ a program figyelemmel kísérésére és értékelése
Csalási kockázati tényezők	▪ ösztönzés/nyomás – lehetőség ▪ harmadik felek által elkövetett csalásra való fogékonyság
Kontrollok vezetés általi felülírása	▪ A felülírás és a kontrollhiányosságok felismerése, értelmezése és kezelése
Eszközök elsikkasztása	▪ A kapcsolódó kockázat mérlegelése
Beszámolókészítés során elkövetett csalás	▪ A kapcsolódó kockázatok felmérése és kezelése
Belső kontrollrendszer	▪ csalási kockázatot csökkentő komponensek és csalás esetén tett intézkedések

Méretre szabhatóság – KKV – nincs formalizált kockázatfelmérés:
a könyvvizsgáló nem mentesül a feladat alól!

Eset

5. A gazdálkodó egységnek a belső kontrollrendszer figyelemmel kísérésére szolgáló folyamatának felmérése

Minden gazdálkodó egységnél – folyamatos és különálló vezetői értékelések

- **Kiemelt kockázatú helyszínek és üzleti szegmensek:**
  - azonosítás +szigorúbb figyelemmel kísérés

- **Kontrollrendszer komponenseinek felügyelete**
  - hatékonyság figyelemmel kísérése: kontrollhiányosságok azonosítása és javítása

Belső audit funkció esetén a megfelelő személyekkel interjút kell lefolytatni.
Kapcsolódó standard: ISA 610

6. Az információs rendszer és kommunikáció megismerése

Naplótételek és egyéb helyesbítések:
LÉTREHOZÁS → FELDOLGOZÁS → RÖGZÍTÉS → JAVÍTÁS

Cél: manipulációra vagy jogosulatlan beavatkozásra való fogékonyság vizsgálata

IT rendszer változása:
- Új alkalmazás
- ERP-bevezetés
- Infrastruktúra-fejlesztés: új sérülékenységek, új IT- és csalási kockázatok

Technológiai komplexitás:
- AI, gépi tanulás → számviteli tételek és becslések → vezetői elfogultságból eredő hibás állítás kockázata

Szükség esetén: szakértő bevonása

7. A naplótételek kiválasztása és vizsgálata csalási szempontból

A naplótételek tesztelésének megalapozása

Cél:

- megismerni, hogyan kerülnek az ügyletek és egyéb helyesbítések a pénzügyi kimutatásokba;
- értelmezni, hol és milyen módon lehet lehetőség jogosulatlan vagy nem megfelelő beavatkozásra.

A tesztelés nem mechanikus mintavétel

A kiválasztást megalapozó tényezők:

- az információs rendszer és a pénzügyi zárási folyamat megismerése
- a naplótételek feletti kontrollok és azok működési hatékonysága

Kiválasztási szempontok lehetnek:

a) az azonosított csalási kockázatok és csalási kockázati tényezők;
b) a csalási szándékú naplótételekre utaló jellemzők;
c) a számlák jellege és összetettsége;
d) a szokásos üzletmeneten kívül feldolgozott naplótételek és egyéb helyesbítések.

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

A kiválasztást megalapozó tényezők

1. INFORMÁCIÓS RENDSZER ÉS PÉNZÜGYI ZÁRÁS MEGISMERÉSE

Standard és nem standard naplótételek • rögzítés és feldolgozás • résztvevők • dokumentáció • zárási folyamat

Azonosíthatók a beavatkozási lehetőségek és a kiemelten vizsgálandó populációk, felhasználók, időszakok

2. NAPLÓTÉTELEK FELETTI KONTROLLOK MEGISMERÉSE

Jóváhagyások • egyeztetések • feladat-elhatárolás • rendszerjogosultságok • automatizált kontrollok

Azonosíthatók a jogosulatlan vagy nem megfelelő naplótételek megelőzésének/feltárásának módjai és a sérülékeny pontok

3. KONTROLLOK MŰKÖDÉSI HATÉKONYSÁGA

A releváns kontrollok tényleges és következetes működése

Befolyásolhatják a szükséges alapvető tesztelés terjedelmét

Kiválasztási szempont - azonosított csalási kockázatok és csalási kockázati tényezők

Mire érdemes figyelni?

- ✓ **Teljesítménycélokhoz kapcsolódó tételek**
- ✓ Adózási eredményt befolyásoló szokatlan tételek
- ✓ Kovenánsok teljesítését befolyásoló tételek
- ✓ Nem megfelelő feladat-elhatárolással érintett tételek
- ✓ Ismert kontrollhiányossággal érintett tételek
- ✓ **Privilegizált vagy adminisztrátori hozzáféréssel rendelkező személyek által rögzített tételek**
- ✓ Számviteli becslésekhez kapcsolódó manuális vagy végfelhasználói számításokon alapuló tételek

Mit választhatunk ki?	Miért lehet kockázatos?	Mit vizsgálunk?
Teljesítménycélokhoz kapcsolódó tételek	A bevételi, eredmény- vagy más teljesítménycél elérésére irányuló nyomás ösztönzést teremthet a beszámoló befolyásolására.	Üzleti indok, időzítés, jóváhagyás, alátámasztás, esetleges későbbi visszafordítás.
Privilegizált vagy adminisztrátori hozzáféréssel rendelkező személyek által rögzített tételek	A széles körű jogosultság lehetővé teheti a szokásos kontrollok megkerülését, különösen a zárási folyamatban.	Jogosultság, a privilegizált hozzáférés használatának indokoltsága, jóváhagyás, alátámasztás, esetleges kontrollmegkerülés.

Kiválasztási szempont - csalási szándékú naplótételekre utaló jellemzők

Kiválasztásnál figyelembe vehető jellemzők:

- Szokatlan vagy ritkán használt számlákra könyvelt tételek
- Nem jellemzően naplótételt rögzítő személy által könyvelt tételek
- **Időszak végén vagy zárást követően könyvelt, hiányosan dokumentált tételek**
- Kerek összegű vagy szokatlan összegmintázatot mutató tételek

Mit választhatunk ki?	Miért lehet kockázatos?	Mit vizsgálunk?
Időszak végén vagy zárást követően könyvelt, hiányosan dokumentált tételek	A zárás körüli időszak fokozott lehetőséget teremthet a pénzügyi eredmény befolyásolására.	Időzítés, üzleti indok, jóváhagyás, alátámasztás, megfelelő időszak és esetleges visszafordítás.

Kiválasztási szempont - számlák jellege és összetettsége és a szokásos üzletmeneten kívül feldolgozott naplótételek és egyéb helyesbítések

A számlák jellege és összetettsége

- összetett vagy szokatlan ügyletek;
- **jelentős becslések és időszak végi helyesbítések**;
- korábban hibás állítással érintett számlák;
- nem megfelelően egyeztetett számlák;
- **kapcsolt felek vagy csoporton belüli ügyletek;**
- azonosított csalási kockázathoz kapcsolódó számlák.

Szokásos üzletmeneten kívül feldolgozott tételek

- nem standard, nem ismétlődő vagy szokatlan ügyletekhez kapcsolódó naplótételek.

Mit választhatunk ki?	Miért lehet kockázatos?	Mit vizsgálunk?
Jelentős becsléseket és időszak végi helyesbítéseket tartalmazó számlák tételei	Nagyobb teret biztosíthatnak a vezetés megítélésének és elfogultságának.	A kapcsolódó becslés, feltételezések, számítás, jóváhagyás és a könyvelt tétellel való összhang.
Kapcsolt felek vagy csoporton belüli ügyletekhez kapcsolódó tételek	Az ügyletek jellege és feltételei eltérhetnek a szokásos üzletmenetben alkalmazottaktól.	Üzleti cél, ellenoldal, szerződéses háttér, jóváhagyás és megfelelő számviteli kezelés.

8. Kontrolltevékenységek és kontrollhiányosságok vizsgálata

Azonosítani kell a csalásból eredő lényeges hibás állítás kockázatait kezelő kontrollokat, beleértve a naplótételek és egyéb helyesbítések feletti releváns kontrollokat.

Megelőző kontrollok	Feltáró kontrollok
Feladat- és hatáskörök, jóváhagyási jogosultságok szétválasztása	Szokatlan vagy szokásos üzletmeneten kívüli tranzakciók jelentéseinek ellenőrzése
Hozzáférések korlátozása	Névtelen vagy bizalmas visszaélés-bejelentési mechanizmusok
Naplótételek megfelelő jóváhagyása	IT struktúrába ágyazott csalásfeltárási szoftverek, tranzakciók monitorozása
IT-rendszer kialakítása, változtatása és migrálása feletti kontrollok	
Számviteli információs rendszer változásai	

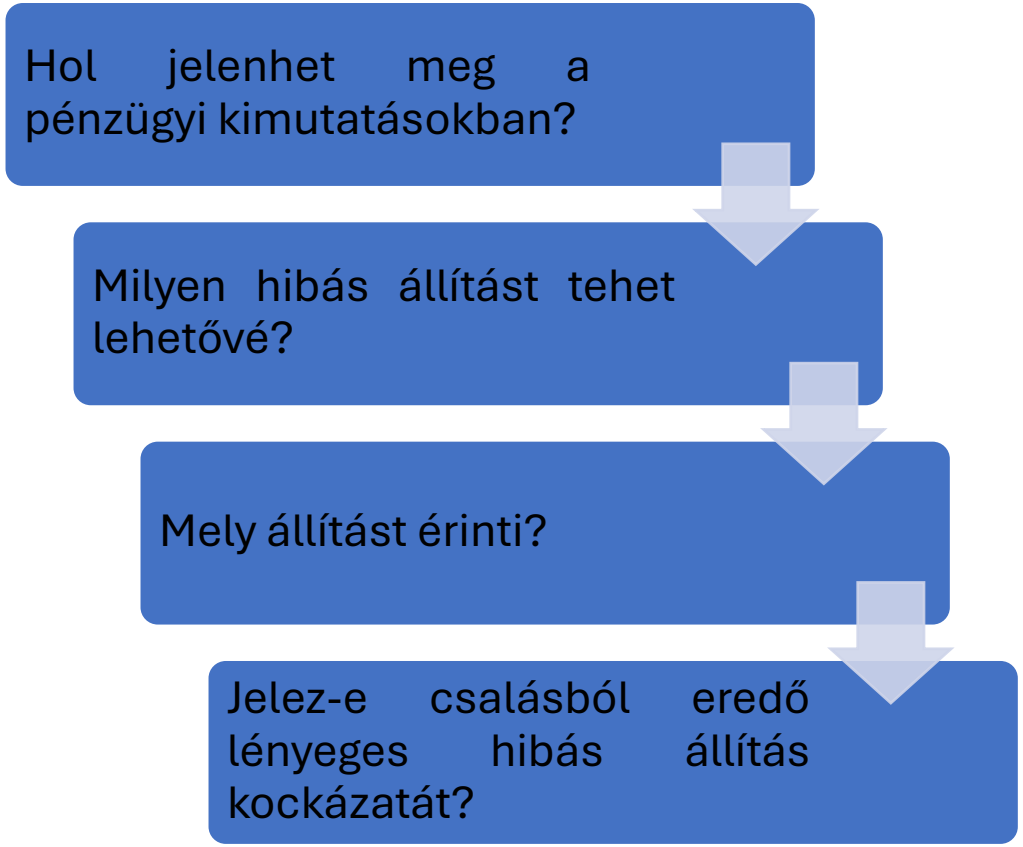
A kontroll megismerése során mérlegelendő:

- Mely csalási kockázatot kezeli?
- Megelőző vagy feltáró?
- Ki képes megkerülni/felülírni?
- Manuális vagy automatizált?
- Vannak-e kockázatos jogosultságok?
- Hogyan kezelik a kivételeket?

Megismerés:

- interjú
- dokumentum- és rendszerinformációk vizsgálata
- megfigyelés
- végigkövetés (walkthrough)

9. A csalási kockázati tényezők értékelése

- A csalási kockázati tényező jelenléte önmagában nem jelenti csalás fennállását, és nem eredményez automatikusan csalási kockázatot.
  - Tényezők vizsgálata
  - Összefüggések
- Csalási kockázatok jelentőségét befolyásoló tényezők figyelembe vétele
- Csalásból eredő lényeges hibás állítás kockázatát keressük:
  - Pénzügyi kimutatások egésze szintjén
  - Állítások szintjén
- A csalásból eredő lényeges hibás állítás azonosított és felmért kockázatait jelentős kockázatként kell kezelni.

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

6. KIEMELT CSALÁSI TERÜLETEK

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

Kiemelt csalási területek

1. Csalási kockázatok a pénzügyi kimutatások és az állítások szintjén

A kockázatot konkretizálni kell: hol és milyen módon jelenhet meg, és mely releváns állításokat érinti.

2. A kontrollok vezetés általi felülírásának csalási kockázata

A pénzügyi kimutatások szintjén fennálló, csalásból eredő lényeges hibás állítás kockázataként kell kezelni; állítások szintjén is megjelenhet

3. Csalásból eredő lényeges hibás állítás kockázatai az árbevétel megjelenítésében

Alapfeltételezés: az árbevétel megjelenítésében csalásból eredő lényeges hibás állítás kockázata áll fenn; ennek megcáfolása következtetés, nem kiindulópont.

4. Az eszközök elsikkasztására utaló körülmények a pénzügyi kimutatások szintjén

A csalásra utaló körülmények és mintázatok önmagukban nem bizonyítják az elsikkasztást; azokat összefüggéseikben kell értékelni.

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

Az árbevétel csalási kockázatának értékelési szempontjai

Beszámolási környezet

- számviteli szabályok változása;
- iparágitól eltérő, agresszív árbevétel-elszámolási elvek;
- feltörekvő ágazat;
- összetett szerződéses konstrukciók,
- jelentős becslések vagy nagy becslési bizonytalanság

Ösztönzés és nyomás

- árbevétel vagy eredmény kapcsolódása teljesítménycélhoz, vezetői javadalmazáshoz vagy más elváráshoz

Beszámolás és struktúra

- árbevételhez kapcsolódó közzétételek hiányos vagy pontatlan bemutatására utaló körülmények;
- összetett szervezeti vagy tulajdonosi struktúra;
- nem azonosított kapcsolt felekkel folytatott ügyletek lehetősége

Korábbi tapasztalatok és azonosított körülmények

- korábbi jelentős helyesbítések az árbevétel nem megfelelő megjelenítése miatt;
- egymásnak ellentmondó információk;
- fiktív vagy idő előtt elszámolt árbevétel lehetőségére utaló körülmények

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

7. VÁLASZOK A CSALÁSBÓL EREDŐ LÉNYEGES HIBÁS ÁLLÍTÁS FELMÉRT KOCKÁZATAIRA

Válaszok a felmért csalási kockázatokra

a) Kiszámíthatatlansági elem – hol alkalmazható?

- ✓ Adott könyvvizsgált terület
- ✓ Eljárás jellege
- ✓ Ütemezés
- ✓ Kiválasztás
- ✓ Helyszín
- ✓ Elemzés mélysége
- ✓ Technológia

b) Átfogó válaszok – területei:

- ✓ Könyvvizsgálati bizonyítékok
- ✓ Munkacsoport
- ✓ Szakértők
- ✓ Adatok
- ✓ Adatkinyerés

c) Az állítások szintjén felmért csalási kockázatokra adott válaszok: Olyan eljárásokat kell végrehajtani, amelyek

- ✓ Jellegükben
- ✓ Ütemezésükben
- ✓ Terjedelmükben

válaszolnak az adott kockázatra

Külső megerősítések:

- Független megerősítés
- Nem csak egyenlegre irányulhat
- Könyvvizsgáló kontrollálja
- Itt is lehet csalásra utaló helyzet

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

Példák a felmért csalási kockázatokra adott könyvvizsgálói eljárásokra

A könyvvizsgálói választ az azonosított csalási kockázathoz és az érintett területhez kell igazítani.

Felmért kockázat / terület	Példák könyvvizsgálói eljárásokra
Árbevétel manipulációja	– árbevétel elemzése – szerződéses feltételek megerősítése – cut-off teszt
Készletmennyiség manipulációja	– kockázatos helyszínek/tételek azonosítása – be nem jelentett leltármegfigyelés – automatizált elemzés
Eszközök elsikkasztása	– pénzeszközök/értékpapírok leltározása – készlethiányok és szokatlan mintázatok elemzése
Fiktív szállítók / jogosulatlan kifizetések	– szállítói és munkavállalói listák összevetése – nagy és szokatlan ráfordítások vizsgálata
Bérszámfejtési visszaélések	– duplikált címek, azonosítók, – adószámok vagy bankszámlák szűrése
Vezetőkhöz és kapcsolt felekhez kapcsolódó visszaélések	– jelentős/szokatlan ügyletek és kapcsolt felek érintettsége – vezetői költségelszámolások vizsgálata

A kontrollok vezetés általi felülírásának kockázatára adott válaszok

Lehetséges könyvvizsgálói eljárások:

Naplótételek és egyéb helyesbítések	Számviteli becslések	A szokásos üzletmeneten kívüli vagy más módon szokatlannak tűnő jelentős ügyletek
Automatizált könyvelési folyamatok esetén is!	Jelentős vezetői megítélések, torzítások! Összkép vizsgálata!	Üzleti alátámasztottság és összefüggések vizsgálata!
Interjúk készítése	Lehetséges vezetői elfogultság azonosítása	Az ügylet struktúrájának, indokoltságának és gazdasági tartalmának vizsgálata
A populáció teljességének ellenőrzése	Visszamenőleges áttekintés	Az ügylet dokumentációjának és jóváhagyásának vizsgálata
Időszak végi tételek ellenőrzése	Szakértők bevonása	A számviteli kezelés és a gazdasági tartalom kapcsolatának értékelése
Kiválasztott tételek vizsgálata	A becslések egészének újraértékelése	A kapcsolt felet érintő ügylet felülvizsgálatának és jóváhagyásának vizsgálata
		A másik fél pénzügyi hátterének vizsgálata

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

A könyvvizsgálat vége felé – a csalási kockázatfelmérés visszamérése

A könyvvizsgálat végi elemző eljárások során figyelmet érdemelhet:

- időszak végén szokatlanul magas bevétel;
- szokatlan ügyletek;
- a működési cash flow tendenciáival ellentmondó bevétel- vagy ráfordításalakulás;
- a következő időszak elején szokatlanul alacsony bevétel vagy ráfordítás;
- a következő időszak elején szokatlanul magas visszatérítések vagy jóváírások.

Visszamérés ESET

A végrehajtott eljárások és a megszerzett bizonyítékok alapján:

1. A csalásból eredő lényeges hibás állítás kockázatainak **korábbi felmérése továbbra is megfelelő?**
2. Szereztünk **elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyítékot** a felmért csalási kockázatokra adott válaszként?

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

8. TEENDŐK CSALÁS VAGY VÉLT CSALÁS AZONOSÍTÁSA ESETÉN

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

Teendők csalás/vélt csalás azonosítása esetén

1. Mi történt?	▪ Az esemény jellege ▪ Körülmények ▪ Lehetséges terjedelem ▪ Átfogó hatás
2. Hogyan reagált a gazdálkodó egység?	▪ Intézkedések megfelelősége és hatékonysága ▪ Saját belső szabályzatok betartása ▪ Jogi lépések megtétele
3. Hogyan hat a könyvvizsgálói eljárásokra?	▪ Kockázatfelmérés ▪ Átfogó stratégia ▪ További eljárások
4. Milyen hatása van a könyvvizsgálói következtetésre?	▪ A hibás állítás lényegessége ▪ Belső kontrollhiányosságok ▪ A könyvvizsgálói bizonyítékok megbízhatósága ▪ A könyvvizsgálói vélemény/ megbízás folytathatósága

A gazdálkodó egység reagálásának értékelése

Belső kivizsgálás esetén:

- eredményére támaszkodhat a könyvvizsgáló?
- az intézkedések megfelelően és hatékonyan kezelik a gyökérokot?

A vezetés reakciója	A könyvvizsgáló értékelése
Hibás állítás kezelése	Megtörtént-e a hibás állítás számszaki vagy könyvelési kijavítása megfelelő időben?
Reagálás magára a csalásra	Milyen intézkedéseket tett a vezetés az érintett személyekkel szemben, ideértve a belső fegyelmi vagy külső jogi szankciókat?
Kontrollhiányosságok kezelése	Hogyan kezelte és hárította el a vezetés a csalást lehetővé tevő, illetve a megelőzéshez vagy feltáráshoz kapcsolódó kontrollhiányosságokat?

A könyvvizsgálati eljárásokra gyakorolt hatások

Felülvizsgálandó terület	Értékelendő kérdés
Átfogó könyvvizsgálati stratégia	Az új információk alapján szükséges-e a módosítása?
Kockázatfelmérés	Szükséges-e további kockázatfelmérési eljárás, illetve módosul-e a korábban azonosított kockázatok köre vagy felmérése?
További könyvvizsgálati eljárások	Szükséges-e új eljárásokat kialakítani vagy a már megtervezett eljárásokat módosítani?

A feltárt ügy további hatásainak értékelése

- Érinthet-e korábbi beszámolási időszakokat?
- Eredményez-e további felelősséget jogszabályi vagy szabályozási meg nem felelés miatt?
- Befolyásolja-e a könyvvizsgálói jelentéstétel tervezett időzítését?

Egyértelműen jelentéktelen csalás vagy vélt csalás esetén – korlátozottabb terjedelem.

Könyvvizsgálói következtetések csalás vagy vélt csalás esetén

Értékelendő terület	A következtetés fókusza
Hibás állítás lényegessége	Mennyiségi és minőségi szempontok együttes értékelése – nem csak a számszerű hatás
Belső kontrollhiányosságok	A csalás megelőzéséhez vagy feltárásához kapcsolódó hiányosságok és azok jelentősége
Könyvvizsgálati bizonyítékok megbízhatósága	Adott ügyre, egyedileg, (újra)értékelni minden körülmény és tény alapján
Könyvvizsgálói vélemény	A csalásból eredő lényeges hibás állítás vagy az elegendő és megfelelő bizonyíték hiányának hatása a könyvvizsgálói véleményre

Ha a könyvvizsgálati megbízás folytathatósága kérdésessé válik

A megbízás folytatása kérdésessé válhat, ha:

- **A gazdálkodó egység nem teszi meg a szükséges intézkedéseket**
  – akkor is releváns lehet, ha maga a csalás egyébként nem lényeges.

- **Lényeges és átfogó csalásra utalnak a körülmények**
  – a kockázatfelmérés vagy a végrehajtott eljárások eredményei alapján.

- **Jelentős szakmai aggály merül fel**
  – a vezetés vagy az irányítással megbízott személyek szakértelmével vagy tisztességével kapcsolatban

Egyéb megfontolások:
- indoklás és dokumentálás
- jogi és szakmai felelősség tisztázása
- vezetés és az irányítással megbízott személyek tájékoztatása
- Szakmai vagy jogi követelmény hatóság felé történő jelentésre

Ha jogszabály vagy szabályozás tiltja a visszalépést: mérlegelni kell - véleménynyilvánítás visszautasítása

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

9. ÍRÁSBELI NYILATKOZATOK

Írásbeli nyilatkozatok

A vezetés és – adott esetben – az irányítással megbízott személyek írásban megerősítik:

Terület	A nyilatkozat tárgya
1. Felelősség	Elismerik a csalás megelőzését, feltárását szolgáló belső kontroll kialakításáért, bevezetéséért és fenntartásáért való felelősségüket, és hogy azt megfelelően teljesítették.
2. Kockázatfelmérés	Közölték a könyvvizsgálóval a vezetés csalási kockázatfelmérésének eredményeit.
3. Csalás / vélt csalás	Közölték a gazdálkodó egységet érintő csalással vagy vélt csalással kapcsolatos ismereteiket.
4. Kijelentések	Közölték a pénzügyi kimutatásokat érintő vélt csalásról munkavállalóktól, korábbi munkavállalóktól, elemzőktől, szabályozóktól vagy másoktól kapott információkat és kijelentéseket.

Teljességi nyilatkozat (ISA 580):

- szükséges, de nem elégséges
- ha nem megbízható vagy nincs: vezetés tisztességével kapcsolatos kétely – kommunikáció – további eljárások – újraértékelés – véleménynyilvánítás visszautasítása (ISA 705)?

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

10. A KÖNYVVIZSGÁLÓI JELENTÉS

A könyvvizsgálói jelentés módosulása

Az ISA 240R erősíti a csalással kapcsolatos kérdések láthatóságát és a transzparenciát a könyvvizsgálói jelentésben.

Az ISA 240R standardhoz kapcsolódó jelentésminta (ISA 700) ide vonatkozó része szerint:

„Kommunikáljuk az irányítással megbízott személyek felé – egyéb kérdések mellett – a könyvvizsgálat tervezett hatókörét és ütemezését, valamint a könyvvizsgálat azon jelentős megállapításait, amelyeket könyvvizsgálatunk során azonosítunk, beleértve bármilyen:

a) jelentős hiányosságot a belső kontrollban;

b) azonosított csalást vagy vélt csalást; és

c) csalással kapcsolatos egyéb kérdést, amely megítélésünk szerint releváns az irányítással megbízott személyek felelősségei szempontjából.”

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

A csalással kapcsolatos kulcsfontosságú könyvvizsgálati kérdések meghatározása (KAM)

Csalással kapcsolatos kérdés kommunikációja az irányítással megbízott személyek felé

↓

A kommunikált kérdések közül melyek igényelnek **jelentős könyvvizsgálói figyelmet?**

↓

És ezek közül melyek voltak a **legjelentősebbek** a tárgyidőszaki könyvvizsgálat során?

↓

Kulcsfontosságú könyvvizsgálati kérdésnek minősül?

↓

Kommunikálás a könyvvizsgálói jelentésben

Jelentős könyvvizsgálói figyelmet igénylő kérdések:
meghatározása során figyelembe kell venni:

- a csalásból eredő lényeges hibás állítás azonosított és felmért kockázatai;
- azonosított csalás vagy vélt csalás;
- a belső kontroll releváns hiányosságai.

Lehetséges kulcsfontosságú könyvvizsgálati kérdések csalással kapcsolatban:

- számviteli becslések
- belső kontrollrendszerben és/vagy a kontrollok működésében azonosított jelentős hiányosságok

Csalási kockázat ≠ automatikusan KAM
- akkor ha a kérdés a „legjelentősebb”

Csalásból eredő lényeges hibás állítás kockázata:

- Minden esetben: a kontrollok vezetés általi felülírása
- Feltételezés: az árbevétel megjelenítése során felmerül

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

A csalással kapcsolatos kulcsfontosságú könyvvizsgálati kérdések kommunikálása

Szempont	Követelmény / megfontolás
Megfelelő alcím	Egyértelműen jelezze, hogy a KAM csalással kapcsolatos.
Kapcsolódó kérdések együttes bemutatása	Több különálló, de egymáshoz kapcsolódó mérlegelési szempont együtt is kommunikálható egy KAM-ban.
Megbízásspecifikus megfogalmazás	Kerülendők a sablonos, túlzottan standardizált leírások; a gazdálkodó egység és a tárgyidőszak konkrét körülményeit kell kiemelni.
Érzékeny, nem nyilvános információk	A gazdálkodó egység által egyébként nyilvánosságra nem hozott „eredeti” adatok és tények közlése kiemelt szakmai mérlegelést igényel.
Kivételes mellőzés	Jogszabályi tilalom vagy rendkívül ritka körülmények között a KAM nem kerül kommunikálásra a jelentésben (ISA 701 ISA 705)

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

11. A CSALÁSSAL KAPCSOLATOS KOMMUNIKÁCIÓ

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

Kommunikáció a vezetéssel és az irányítással megbízott személyekkel

Nem kizárólag a könyvvizsgálat lezárásához kapcsolódó feladat – folyamatos és kellő időben!

Gazdálkodó egységen belül:

- **Vezetés megfelelő szintjével:** Csalás vagy vélt csalás azonosítása
- **Irányítással megbízott személyek felé:**
  - a vezetés és/vagy
  - belső kontrollban fontos feladatkört betöltő személy,
  - és/vagy más személy (kivéve: egyértelműen jelentéktelen esetek)

  érintettsége esetén
  - ❖ kivéve, ha minden irányítással megbízott személy részt vesz a gazdálkodó egység vezetésében

Egyéb, az irányítással megbízott személyekkel kommunikálandó kérdések
kockázatfelmérés és kontrollok • kontrollkörnyezet • vezetői magatartás • szokatlan ügyletek

Gazdálkodó egységen kívül:

Felmerülhet a megfelelő hatóság felé történő jelentéstétel

Mérlegelendő: jogszabályi és szabályozási követelmények • ISA 250R • titoktartási kötelezettség • érintett hatóság álláspontja • köz érdekében való eljárás

Szükség esetén: szakmai konzultáció / jogi tanács

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

12. DOKUMENTÁCIÓS KÖVETELMÉNYEK

Dokumentációs követelmények

A dokumentáció tegye követhetővé a csalási kockázatok felmérését, az azokra adott válaszokat és a levont következtetéseket.

Dokumentálandó terület	Dokumentáció tartalma
Munkacsoport egyeztetései	A csalással kapcsolatos megbeszélések tartalma
Kockázatfelmérés és válaszok	Azonosított és felmért kockázatok, megszerzett ismeretek, információforrások, végrehajtott eljárások, jelentős szakmai megítélések indoklása
Árbevétel-feltevés megcáfolása	A megcáfolásra vonatkozó következtetés okai
Kontrollok vezetés általi felülírása	Végrehajtott eljárások eredményei, szakmai megítélések és következtetések
Azonosított vagy vélt csalás	Vizsgálatok eredményei, szakmai megítélések, következtetések, kapcsolódó kommunikáció és válaszok

- Jelentős szakmai megítélés: a következtetés alapja legyen érthető a dokumentációból
- Ellentmondó információ: dokumentálni kell, hogyan kezelte a könyvvizsgáló az ellentmondást.

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

13. GYAKORLATI TAPASZTALATOK ÉS TANULSÁGOK A CSALÁSI KOCKÁZATOK KÖNYVVIZSGÁLATA SORÁN

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

Amikor a csalást a könyvvizsgáló nem tárta fel

Eset és motiváció	Könyvvizsgálati hiányosságok	Helyes könyvvizsgálói megközelítés
Nem létező pénzeszközök, hamis bankszámlák és fiktív árbevétel Motiváció: magasabb árbevétel és EBITDA kimutatása a tulajdonosi elvárások miatt		
Kapcsolt felek, nem szokványos kapcsolt tranzakciók és adósság elrejtése Motiváció: adósság és veszteségek elrejtése, kovenánssértés elkerülése és a tényszámok elrejtése a tulajdonosok elől		

Eset és motiváció	Könyvvizsgálati hiányosságok	Helyes könyvvizsgálói megközelítés
Nem létező pénzeszközök, hamis bankszámlák és fiktív árbevétel Motiváció: magasabb árbevétel és EBITDA kimutatása a tulajdonosi elvárások miatt	▪ Vezetéstől kapott banki dokumentumokra támaszkodott, megfelelő közvetlen külső megerősítés nélkül. ▪ Elfogadta a vezetés magyarázatait ▪ Nem kezelte megfelelő szakmai szkepticizmussal a dokumentumok hitelességét. ▪ Nem vizsgálta a szokatlan tranzakciókat.	▪ A külső megerősítési folyamat feletti kontroll fenntartása; banki információ közvetlenül, megbízható forrásból. ▪ A bizonyíték hitelességével kapcsolatos kétely esetén további könyvvizsgálati eljárások.
Kapcsolt felek, nem szokványos kapcsolt tranzakciók és adósság elrejtése Motiváció: adósság és veszteségek elrejtése, kovenáns-sértés elkerülése és a tényszámok elrejtése a tulajdonosok elől	▪ Kapcsolt felek, vezetői érdekeltségek és az összetett struktúrák gazdasági tartalmának elégtelen vizsgálata. ▪ Túlzott támaszkodás a vezetés információira és becsléseire. ▪ A konszolidációs kör teljességének elégtelen vizsgálata.	▪ Kapcsolt felek és a konszolidációs kör teljességének vizsgálata vezetéstől független információforrásokkal is. ▪ Az összetett struktúrák gazdasági tartalmának és üzleti indokának értékelése. ▪ Valamennyi releváns gazdálkodó egység konszolidációba történő megfelelő bevonásának vizsgálata.

További esetek az oktatási anyag 13. fejezetében olvashatók.

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

Amikor a könyvvizsgálati eljárás feltárta a csalást

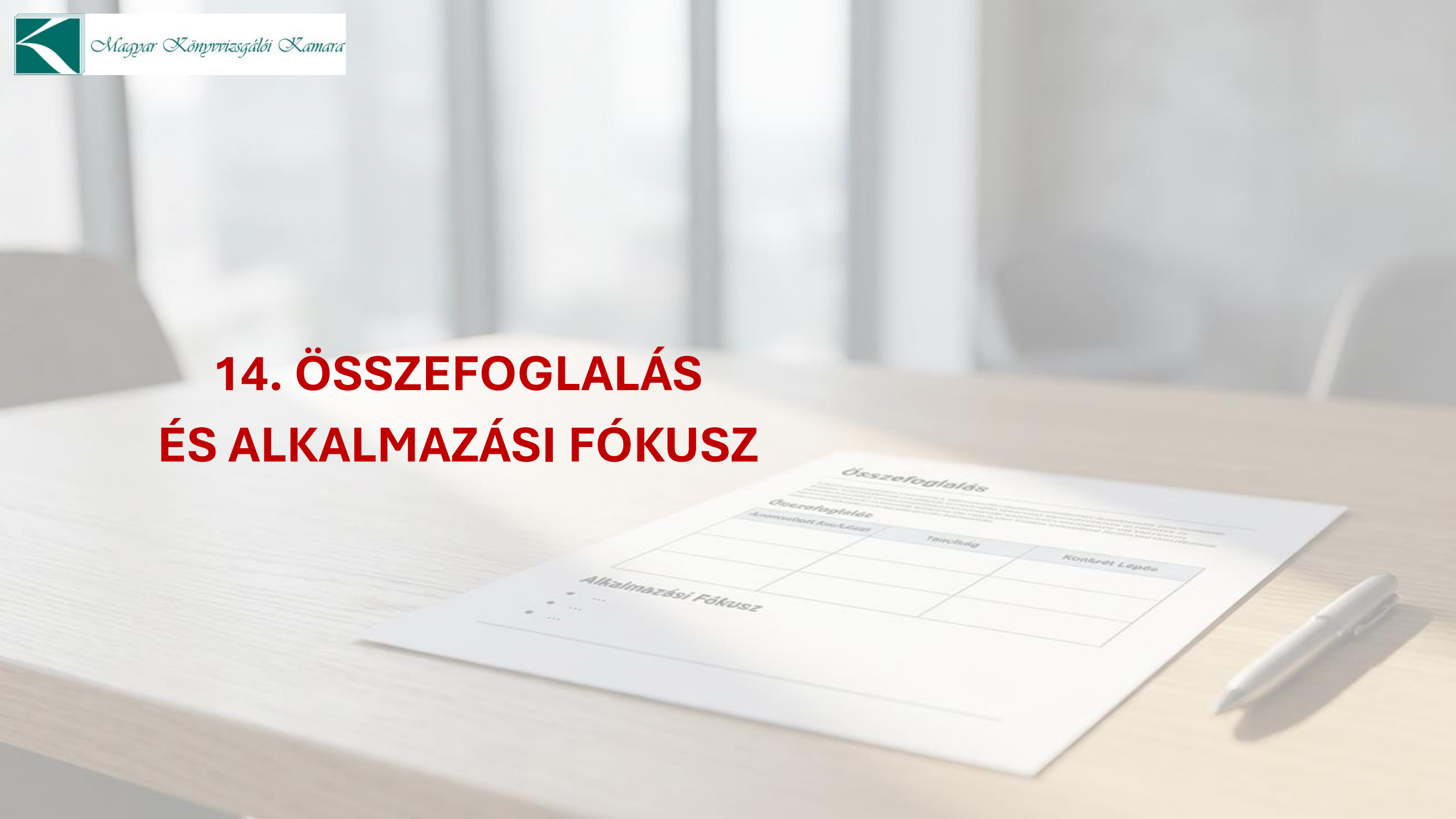
Könyvvizsgálati eljárás	Mi történt?	Miért volt hatékony?
Külső megerősítés – bank	Meghamisított papíralapú bankszámlakivonatokkal nem létező pénzeszközt támasztottak alá.	A banktól közvetlenül megszerzett megerősítés független könyvvizsgálati bizonyítékot biztosított, és feltárta a hamisított dokumentumokat.

Amikor látszólag minden rendben van

Eset / csalási kockázati tényező	Miért nehéz felismerni?	Könyvvizsgálói fókusz
Jogosulatlan számlanyitások - magas értékesítési célok és kapcsolódó kompenzációs ösztönzők	A számlanyitások és a kontrollok formailag megfelelőnek tűnhettek, miközben nem állt mögöttük valós ügyféligény vagy megfelelő felhatalmazás.	Anomáliák és szokatlan mintázatok keresése ügyfél- vagy ügyintézői szinten; kiszámíthatatlansági elem alkalmazása.

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

14. ÖSSZEFOGLALÁS ÉS ALKALMAZÁSI FÓKUSZ

Összefoglalás

Kulcsterület	A változás fő üzenete
1. Szakmai szkepticizmus	Következetesebb alkalmazás – kiemelt figyelem az ellentmondó információkra és a bizonyítékok hitelességére.
2. Könyvvizsgálói felelősség	Egyértelműbb felelősségek és elvárások – a csalás magasabb fel nem tárási kockázata nem indokolja a gyengébb bizonyítékkal való megelégedést.
3. Kommunikáció	Folyamatos kommunikáció – a csalással kapcsolatos kérdések megfelelő időben történő kommunikálása a könyvvizsgálat során mindvégig.
4. Kockázatfelmérés	Erősebb csalási fókusz – a csalási kockázati tényezőktől a pénzügyi kimutatások és az állítások szintjén azonosított és felmért kockázatokig.
5. Csalás vagy vélt csalás	A teljes könyvvizsgálat újraértékelése – hatás a kockázatfelmérésre, eljárásokra, bizonyítékokra és szükség esetén a stratégiára.
6. Könyvvizsgálói jelentés	Nagyobb láthatóság – a csalással kapcsolatos kérdések hangsúlyosabb megjelenése a könyvvizsgáló felelősségeinél, továbbá a kulcsfontosságú könyvvizsgálati kérdések meghatározása és kommunikálása.
7. Dokumentáció	Nagyobb követhetőség – a jelentős szakmai megítélések, a könyvvizsgálói válaszok és a következtetések alapjának dokumentálása.

Alkalmazási fókusz

- ✓ **Tartsd fenn a csalási szembeni éberséget a teljes könyvvizsgálat során.**
- ✓ **Alkalmazz fokozott szakmai szkepticizmust**
  - – vizsgáld az ellentmondásokat és a bizonyítékok hitelességét.
- ✓ **Különítsd el a csalási kockázati tényezőt a csalási kockázattól**
  - – konkretizáld, hol és hogyan jelenhet meg.
- ✓ **Értékeld folyamatosan a kockázatokat –** reagálj az új és ellentmondó információkra.
- ✓ **Kösd a könyvvizsgálói válaszokat az azonosított és felmért csalási kockázatokhoz.**
- ✓ **Csalás vagy vélt csalás esetén értékeld újra a teljes könyvvizsgálatra gyakorolt hatást.**
- ✓ **Kommunikáld megfelelően a csalással kapcsolatos kérdéseket –** ahol alkalmazandó, jelenítsd meg azokat a könyvvizsgálói jelentésben, ideértve a KAM-ok mérlegelését.
- ✓ **Tedd követhetővé a szakmai megítélést –** dokumentáld annak alapját, ne csak a következtetést.

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

KÖSZÖNJÜK A FIGYELMET!

ISA 240 (felülvizsgált)
A könyvvizsgáló csalással összefüggő felelősségei a pénzügyi kimutatások könyvvizsgálatánál

Madarasiné dr. Szirmai Andrea **Mosonyi Ádám**